

Ve druhém dílu se zpráva věnuje politice pronásledování a vyhlazování Romů a Sintů za druhé světové války. Jmenovitě je vzpomenut švýcarský psychiatr Josef Jörger, jeden ze zakladatelů psychiatrické dědičné teorie, který se intenzivně zabýval Jeniši a dědičností kočovného životního způsobu, jež rozhodujícím způsobem ovlivnila nacionálně socialistické bádání o Romech. Jedna kapitola tohoto dílu je věnována otázce majetku zavražděných Sintů a Romů, a to v souvislosti s výzkumem majetku bez dědiců, který se za války dostal do Švýcarska a jež zahrnuje takzvané „zlato obětí“ (Opfergold). Autoři zprávy ukazují, že se u těchto obětí naprosto nejednalo o nemajetné obyvatele, protože patří k jejich kulturní tradici, že u sebe nosí majetek ve formě zlata a jiných šperků. Ovšem jejich podíl na celkovém množství „zlata obětí“, jež se dostalo do Švýcarska, je nutno považovat za nepatrný. Ve třetím dílu zprávy se poukazuje na obtíže, jak určit na základě disponibilních pramenů sintske, romské a jenišské uprchlíky, kteří se dostali až na švýcarské hranice a byl jim buď odepřen, anebo jim byl naopak povolen vstup. Jsou zde uváděny příklady ze života, které tento stav pramenné základny dokládají.

Poslední díl se zabývá postojem švýcarského státu k Romům, Sintům a Jenišům v poválečném období.

V úvodu autoři zdůrazňují, že se v této zprávě vydali do historické *terra incognita*, protože politika Švýcarska vůči Romům, Sintům a Jenišům a rovněž neusedlému obyvatelstvu v letech 1933–1945 nebyla dosud vůbec předmětem průzkumu. Proto byla při analýze pramenů jedním z hlavních problémů samotná identifikace uprchlíků jakožto příslušníků romského, sintskeho a jenišského etnika, protože tehdy navíc žádná taková samo-

statná uprchlická kategorie jako „cikán“ neexistovala. Navíc se Romové, Sintové a Jenišové neodlišují ani náboženstvím, ani rodinnými jmény od jiných nežidovských uprchlíků.

Tak jako v někdejších Československu i v ostatních částech Evropy a rovněž ve Švýcarsku začal vznikat uvědomovací proces vlastní kulturní identity Sintů, Romů a Jenišů teprve v sedmdesátých letech. Zatímco v Československu jsme byli v průběhu Pražského jara svědky všeobecného uvolnění politiky, jež se stalo impulsem emancipačního procesu, v Německu a ve Švýcarsku jím bylo uznání pronásledování nacionálními socialisty, jehož se dožadovaly oběti této politiky.

Meret Brandner

Připravuje se druhý ročník konference o krajině Tvář naší země

V únoru roku 2001 proběhl na pražském hradě, a to z podnětu a pod záštitou prezidenta republiky Václava Havla, první ročník konference o krajině Tvář naší země – krajina domova. Krajina je ostatně velice zvláštní entitou: těžko se shodujeme na její definici, na uchopení substance krajiny. Kromě pojmů jako přírodní krajina, průmyslová krajina, známe i pojmy jako „krajina mé duše“, „vnitřní krajiny“. Ke krajině nutně patří i vnímající subjekt, pojem krajiny nelze v žádném případě vyčerpat jen pozitivisticky přírodovědně, tj. jako typ reliéfu s provázanými ekosystémy a civilizačními prvky. Přestože nelze krajinu uchopit jedinou integrální definicí, tvoří krajina celistvé pozadí, integrální „sfumato“ našich životů, a v jistém smyslu lze dokonce říci, že v jaké krajině jsme se narodili, taková jsme, a jací jsme, k této

své podobě krajinu, do které zavítáme, dotváříme. Jak je obsaženo v Evropské úmluvě o krajině, krajina tvoří nejen biologické a základní tvarově-psychologické pozadí našeho bytí, ale je i základním zdrojem zejména regionální a lokální identity v globální éře a je základním pramenem a motivickou studnicí rozvoje místní kultury.

Krajina je tedy takřka vtělenou mnohotvárností, zobrazitelná a využitelná jen ryze interdisciplinárním přístupem. Uchránit podstatné hodnoty krajiny a k nim uvést do harmonického vztahu nezbytné změny z hlediska rozvoje zejména nejen průmyslového, ale i terciárního a kvartérního sektoru, lze jen spoluprací ekologů, památkářů, urbanistů, územních plánovačů. Pohříchu tito se často nedokáží domluvit už jen proto, že si neumějí naslouchat, a to zřejmě proto, že dosud neustavili společnou řeč.

A tak první ročník konference Tvář naší země hledal klíč k nalezení pomyslného esperanta multidisciplinární mluvy o krajině. Hledal předpoklady toho, abychom vůbec o symbióze uchování a tvorby krajiny byli schopni mluvit. Toto hledání se odehrávalo na několika rovinách: krajina byla zkoumána a popisována jako přírodní prostor, dále jako kulturní prostor, dále se hovořilo o duchovním rozměru krajiny, o uměleckém rozměru krajiny. Poslední dva panely z celkem šesti panelů konference byly věnovány už konkrétním problémům, kterým čelí krajina a my v krajině: diskutovalo se o krajině z pohledu dnešních uživatelů a závěrečný panel byl věnován typologizacím ohrožení krajiny. Krajina je skutečně ohrožena ze všech směrů: například v severních Čechách těžbou paliv došlo téměř ke „snesení“, jakési exfoliaci krajiny. Přestože tato

hrozba, která měla podobu dies irae (a právě proto se dnes hovoří o uchování některých částí Severozápadu jako skanzenu uměleckého zážitku destrukce), pomíjí, těžší se dál, i když kamenivo a šterk, a tudíž hrozí další příběhy zkázy, ovšem spíše podobné Tlustci.

Krajina je ohrožena i naprostou fragmentací pomocí dopravních staveb (zejména dálnic), a energovodů. Krajina je ohrožena plíživým šířením příměstských oblastí dále do krajiny a vytvářením řídkého urbanistického nic (jak vidíme u Prahy kolem dálnice D1), kde se rozvíjí „kaše“ zvaná urban sprawl. Jakoby z druhé strany upadá tradiční charakter zemědělské krajiny, když se venkov vyliďňuje a přibývá tzv. divočiny úhorů. Protože byla během dvacátého století harmonická kulturní krajina přeměněna v krajinu průmyslově zemědělskou, snížila se její schopnost zadržovat vodu a dochází k ničivým záplavám. Prezident Václav Havel formuloval myšlenku nezbytnosti svolat konferenci o krajině při pohledu na katastrofální následky povodní v roce 1997.

Po totálním zprůmyslnění a devastaci krajiny během komunistické éry se po roce 1990 začalo pomocí krajinotvorných programů a Programu obnovy venkova s nápravou. Protože je krajina spojena pupeční šňůrou se stavem a psychologii společnosti, je na krajinu vykonáván stále velmi silný tlak, jen jeho podoby se mění a nejsou tak deklaratorně agresivní jako v blízké minulosti. Ze všeho nejhorší by bylo propadnout iluzi bezpečí a spokojit se s formulí (jakkoli je v jiných oblastech platná) laissez faire, nechat být.

Součástí konference byla i velká výstava obrazů a fotografií, dokumentujících tvář zaniklých podob české krajiny.

Protože první ročník konference vyvo-

lal náležitý ohlas, začínají se naplno rozjíždět přípravy na druhý ročník konference, která se má konat v říjnu 2002 z podnětu prezidenta Václava Havla a pod záštitou předsedy Senátu Petra Pitharta. Konference Tvář naší země se tak mění v tzv. permanentní konferenci, která i v mezidobí mezi konferencemi aktivně vystupuje a slouží jako platforma pro projednání témat, která mají zřetelně průřezový, interdisciplinární a nadresortní charakter; jedním z nich patrně bude diskuse nad navrhovaným zákonem „o ochraně kulturních památek a památkové péči“. Organizační

výbor konference, který pracuje ve složení Ivan Dejmal (předseda), Jiří T. Kotalík, Jiří Plos, Tomáš Hájek, Igor Míchal, Václav Petříček, Ivan Plicka a Jaroslav Bárta, již rozpracovává konkrétní okruhy, které budou v rámci druhého ročníku Tváře naší země projednávány. Předpokládá se diskuse v rámci těchto panelů: Venkov jako sociální prostor krajiny, Město a krajina (v jejímž rámci bude probíhat debata nad památkářskou legislativou), Člověk jako krajino-tvorný činitel, Krajina jako politikum, Ochrana krajiny, Rehabilitace krajiny.

Tomáš Hájek